

АГЕНЦИЈА ЗА ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

АЗОРС
Агенција за осигурање
Републике Српске

***СТРАТЕШКИ ОКВИР ПРИПРЕМЕ
ЗА ПРЕЛАЗАК НА РЕГУЛАТОРНИ ОКВИР ЗАСНОВАН НА
СОЛВЕНТНОСТИ II***

Бања Лука, новембар 2018. године

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	3
2. РАЗЛОЗИ И СВРХА ПРИПРЕМЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ СОЛВЕНТНОСТИ II У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	4
3. СТАЊЕ СЕКТОРА ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	7
4. ПРИПРЕМНЕ АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕЛАЗАК НА ПОСЛОВАЊЕ У СКЛАДУ СА ЗАХТЈЕВИМА СОЛВЕНТНОСТ II.....	11
4.1. Анализа могућности искључења примјене Солвентности II на мала друштва за осигурање	11
4.2. Гар анализа капацитета друштава за осигурање за имплементацију квалитативних захтјева Солвентности II.....	12
4.3. Процјена квантитативних ефеката/утицаја имплементације Солвентности II на друштва за осигурање и сектор осигурања у цјелини	12
5. ПРЕТПОСТАВКЕ СПРОВОЂЕЊА ПРИПРЕМНИХ АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕЛАЗАК НА ПОСЛОВАЊЕ У СКЛАДУ СА ЗАХТЈЕВИМА СОЛВЕНТНОСТ II.....	14

1. УВОД

У овом документу представљен је стратешки оквир у којем ће дјеловати Агенција за осигурање Републике Српске (у даљем тексту: Агенција) приликом припреме друштава за осигурање, односно реосигурање (у даљем тексту: друштва за осигурање) за прелазак на пословање у складу са регулаторним оквиром заснованим на Директиви Европске уније 2009/138/ЕС (Directive on taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance - у даљем тексту: Солвентност II).

Стратешки оквир припреме за прелазак на Солвентности II полази од законом прописаних надлежности Агенције, не прејудуцирајући рокове промјене и усаглашавања регулаторног оквира за осигурање у Републици Српској са захтјевима Солвентности II.

Полазећи од чињенице да је регулаторни оквир заснован на Солвентности II, концептуално, значајно различит у односу на регулаторни оквир у којем тренутно послују друштва за осигурање у Републици Српској (Солвентност I), те да је за усаглашавање са захтјевима Солвентности II у земљама Европске уније био потребан дужи период припреме и ангажовање додатних ресурса (финансијских, кадровских и техничких), у овом документу се дефинишу приоритетне активности припреме за период преласка и усаглашавања/имплементације пословања са новим регулаторним захтјевима.

Овај стратешки оквир предвиђа опрезан и постепен приступ припреме преласка на нови регулаторни оквир, како би се створиле могућности да:

- друштва за осигурање постепено развијају своје способности и могућности за примјену Солвентности II и
- Агенција развије властите супервизорске капацитете за провођење својих надлежности у складу са Солвентности II, у сарадњи и координацији са свим релевантним домаћим и иностраним институцијама.

Активности дефинисане овим стратешким оквиром представљају прву, односно припремну фазу, а тек након усвајања новог регулаторног оквира биће потребно утврдити и проводити активности имплементације и преласка на Солвентности II.

2. РАЗЛОЗИ И СВРХА ПРИПРЕМЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ СОЛВЕНТНОСТИ II У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Солвентност II је нови законодавни и регулаторни оквир пословања друштава за осигурање у Европској унији, заснован на Директиви 2009/138/ЕС, усвојен 25.11.2009. године, а који је почео да се примјењује 1. јануара 2016. године.

Директива 2009/138/ЕС представља први ниво правила за обављање дјелатности осигурања у Европској унији, а коју државе чланице преузимају у националну регулативу.

Регулаторни оквир Солвентност II, поред Директиве 2009/138/ЕС, обухвата и акте и мјере Европске комисије за њену имплементацију, који/е имају непосредну примјену у државама чланицама Европске уније и обезбјеђују пуну хармонизацију правила којима се уређује дјелатност осигурања. Поред тога, Европска комисија, на приједлог Европског тијела за осигурање и професионалне пензије (ЕИОРА-European Insurance and Occupational Pensions Authority), усваја техничке стандарде примјене. Акти и мјере за имплементацију, те технички стандарди представљају други ниво правила којима се уређује дјелатност осигурања у Европској унији. Трећи ниво правила регулаторног оквира Солвентност II представљају смјернице које доноси ЕИОРА, а којима се обезбјеђује конзистентна примјена правила и сарадња између држава чланица Европске уније. Иако смјернице нису обавезујуће, потребно је образложити разлоге због којих се не поступа у складу са тим смјерницама.

Дјелатност осигурања у Европској унији је, у претходном периоду, била уређена већим бројем директива из оквира Солвентност I, а којима се у протеклим деценијама вршила постепена хармонизација правила за обављање дјелатности осигурања. У току примјене регулаторног оквира Солвентност I, поред бројних предности, идентификовани су и одређени недостаци, а то су: акценат је на књиговодственим, а не на тржишним вриједностима, није довољно стимулативан за друштва за осигурање да адекватно управљају ризицима и инвестицијама, адекватност капитала индиректно укључује само ризик из осигурања, док су остали ризици занемарени, нису отклоњене све препреке за правовремену интервенцију супервизора, није у потпуности обезбјеђена адекватна алокација капитала и није довољно пажње посвећено супервизији групација.

Солвентност II је замијенила 13 директива оквира Солвентност I, а кључне промјене се односе на нова правила солвентности и управљања ризицима, која се често и подразумијевају под појмом Солвентност II. Овај регулаторни оквир се заснива на обавези препознавања и вредновања свих ризика којима је друштво за осигурање изложено, те управљања тим ризицима, као и могућности превентивног дјеловања надзорног/регулаторног органа. Основни циљеви Солвентности II су заштита осигураника, постављање границе солвентности која ће представљати укупну изложеност свим ризицима, рано препознавање тржишних промјена, заснованост на принципима, а не на строгим правилима. Солвентност II је наставак „нове регулације“

која је започела увођењем Basela II, као нових правила мјерења капиталних захтјева банака.

Основу Солвентност II чине три међусобно повезане цјелине, односно три стуба:

I - стуб: Квантитативни захтјеви

Овај стуб се односи на сет квантитативних захтјева које друштво за осигурање мора да задовољи у сврху заштите интереса осигураника, односно корисника осигурања, те како би се обезбиједило стабилно и сигурно пословање. Квантитативни захтјеви се односе на хармонизацију стандарда за вредновање, умјесто досадашњих чврстих квантитативних ограничења и захтјева. Ови регулаторни захтјеви се односе на вредновање имовине и обавеза, техничких резерви и властитих средстава, те успостављају два нивоа капиталних захтјева: потребан капитал за солвентност/граница солвентности (*SCR-solvency capital requirement*) и минимални потребни капитал (*MCR-minimum capital requirement*).

Потребан капитал за солвентност/граница солвентности (SCR) је ниво капитала који треба да омогући друштву за осигурање покриће свих обавеза по основу уговора о осигурању и солвентно пословање с обзиром на преузете ризике, док минимално потребни капитал представља доњу границу потребног капитала друштва за осигурање. Између ова два нивоа надзорно тијело ће, уколико буде потребно, прописати поправне мјере.

II - стуб: Квалитативни захтјеви

Други стуб се односи на тзв. квалитативне захтјеве тј. на развој свеобухватног система управљања, који укључује интерну ревизију, управљање ризицима, актуарску функцију, функцију праћења усклађености и интерне контроле. Друштва за осигурање имају обавезу проводити властиту процјену изложености ризику (ORSA-eng. Own Risk Solvency Assessment), те идентификовати ризике који не препознају правила израчуна адекватности капитала, а важни су за пословања.

III - стуб: Транспарентност

Трећи стуб се базира на објелодањивању и транспарентности, како би се појачали тржишни механизми и супервизија која је базирана на ризику. Циљ је да се осигураницима, инвеститорима и другим заинтересованим странама пружи цјелокупна слика о ризицима друштва за осигурање. Наиме, овај сет одредби наглашава важност тржишне дисциплине, транспарентности пословања и извјештавања супервизора.

Наведене карактеристике регулаторног оквира Солвентност II указују да исти представља потпуно нови концепт у израчунавању адекватности капитала друштва за осигурање и нови свеобухватни приступ управљању ризицима у друштвима за осигурање, а који захтијева промјену и надзорних приступа.

Стога је потребно, полазећи од актуелног стања сектора осигурања, предузети активности које стварају претпоставке за постепени прелазак у нови комплекснији регулаторни оквир, уз сагледавање потребе за претходно активирање конзервативних мјера повећања капитала друштава за осигурање.

Реализацијом активности припреме друштава за осигурање у Републици Српској за прелазак на регулаторни режим заснован на Солвентности II, Агенција у оквиру својих надлежности, пружа и оперативну подршку процесу приступања Босне и Херцеговине Европској унији.

3. СТАЊЕ СЕКТОРА ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

У сврху обезбјеђења опрезног и постепеног преласка на Солвентност II, приоритети припреме за прелазак на Солвентност II треба да се заснивају на актуелном стању сектора осигурања у Републици Српској, односно тржишта осигурања у Републици Српској. У том смислу презентују се подаци о развијености тржишта осигурања Републике Српске, те о укупном финансијском капацитету и људским ресурсима друштава за осигурање са сједиштем у Републици Српској.

Ниво развијености тржишта осигурања

На тржишту осигурања Републике Српске, на дан израде овог документа, пословало је 25 друштава за осигурање, од чега је 14 друштава за осигурање са сједиштем у Републици Српској и 11 друштава за осигурање која имају сједиште у ФБиХ, а дјелатност осигурања у Републици Српској обављају путем филијале.

Од укупног броја друштава за осигурање, послове у врсти обавезног осигурања од аутоодговорности је обављало 22, а послове у врсти животног осигурања 8. Послове осигурања у свим врстама неживотног осигурања обављала су 24 друштва за осигурање.

На тржишту осигурања Републике Српске постоји прилично јака конкуренција на шта указују сви показатељи конкуренције, односно концентрације на тржишту. У том смислу се истиче да је присутан тренд смањења Herfindahl Hirschman-овог индекса, како на цјелокупном тржишту осигурања, тако и на тржишту осигурања од аутоодговорности као највећем сегменту тржишта осигурања у Републици Српској. Herfindahl Hirschman-ов индекс, у 2017. години, је износио 620 поена ако се узму у обзир све врсте осигурања, а 775 поена код осигурања од одговорности за моторна возила. На низак ниво концентрације на тржишту осигурања указује и распоред друштава за осигурање према реег групама. Наиме ни једно друштво за осигурање није остварило учешће на тржишту преко 10%, док је 17 друштава имало учешће мање од 5%, а 8 друштава се нашло у реег групи од 5% до 10% учешћа у укупно обрачунатој премији осигурања.

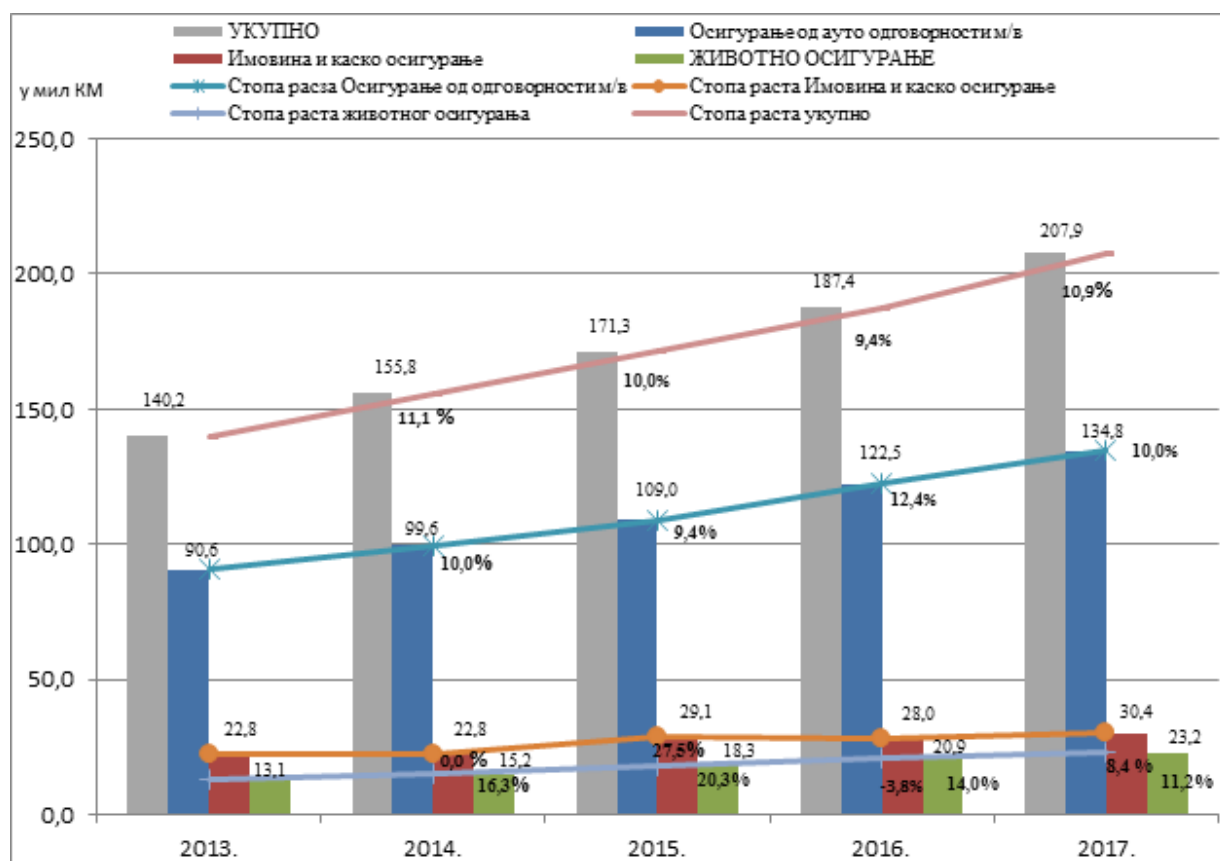
Учешће премије у БДП са око 2% је на приближно истом нивоу као у осталим земљама из окружења са сличним нивоом развоја тржишта осигурања. Премија по становнику још није достигла износ од 100 EUR и континуирано је нижа, како у односу на развијена тако и у односу на тржишта осигурања у развоју.

Финансијски капацитет и пословање друштава за осигурање са сједиштем у Републици Српској

Друштва за осигурање са сједиштем у Републици Српској обрачунала су, у 2017. години, премију у износу од 207,9 милиона КМ, а што је више за 10,9% у односу на 2016. годину. У периоду од 2013. до 2017. године, забиљежена је приближно иста годишња стопа раста тржишта осигурања, а која је износила око 10%.

У укупно обрачунатој премији, доминира премија осигурања од одговорности за моторна возила која је у 2017. години износила 134,8 милиона КМ, а у оквиру које премија обавезног осигурања од аутоодговорности учествује са 99,6%. Премија животног осигурања у 2017. години је износила 23,2 милиона КМ. Без обзира на високе годишње стопе раста, премија животног осигурања још није достигла учешће од 20% у укупној премији. У наредном графикону приказано је кретање укупно обрачунате премије и обрачунате премије за врсте осигурања са значајнијим учешћем у укупно обрачунатој премији, у периоду 2013-2017. година.

Графикон 1. Укупно обрачуната премија и премије са највећим учешћем у периоду 2013-2017. године у мил. КМ

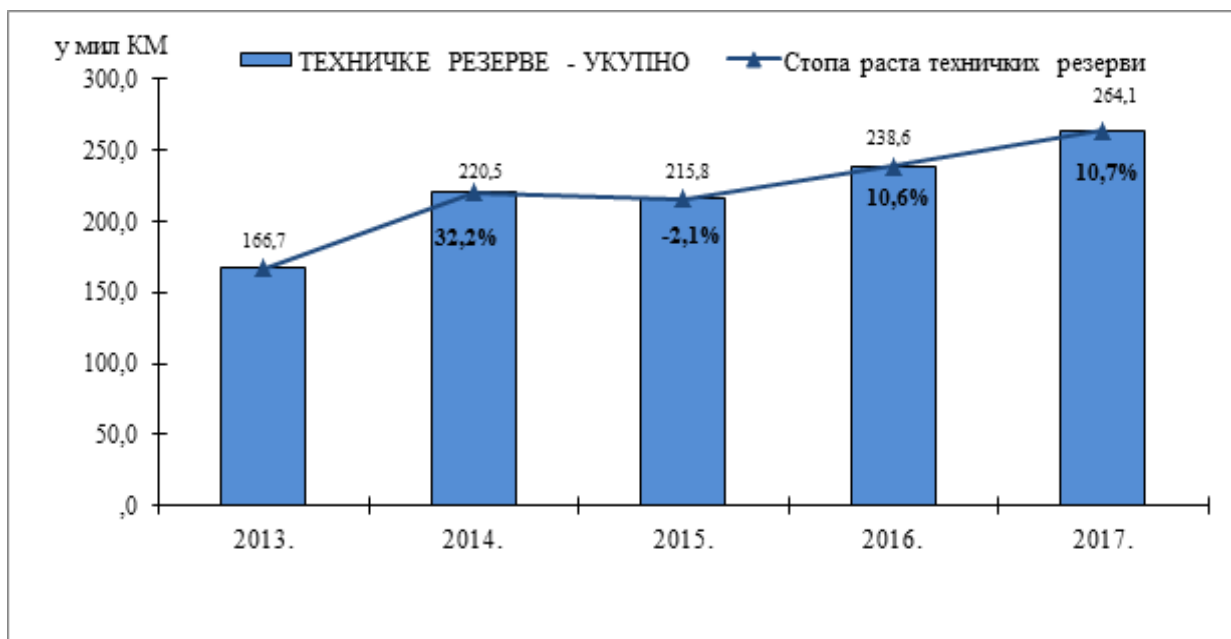

Укупни расположиви капитал друштава за осигурање, израчунат према захтјевима Солвентности I је, са стањем на дан 31.12.2017. године, износио 92,3 милиона КМ. Исказан је вишак расположивог капитала, у односу на граничну вриједност адекватности расположивог капитала, у износу од 25,9 милиона КМ (или 39%), од чега 22,9 милиона

КМ у неживотном осигурању (или 40%), односно 3 милиона КМ вишка у животном осигурању (или 31%).

За обрачун техничких резерви користе се класичне/стандардне актуарске методе, а њихов износ са стопама раста, у периоду од 2013. до 2017. године, приказан је у наредном графикону.

Графикон 2: Укупно обрачунате техничке резерве свих друштава за осигурање из РС у мил. КМ

У структури улагања средстава за покриће техничких резерви неживотних осигурања, најзначајније учешће имају орочени депозити (35%), некретнине (24%) и хартије од вриједности (22%), док у структури улагања средстава за покриће техничких резерви животних осигурања најзначајније учешће имају хартије од вриједности домаћих емитената (88%). Улагања у хартије од вриједности, првенствено обвезнице Републике Српске, биљеже континуиран раст, уз смањење улагања у орочене депозите.

Удио страног капитала у укупном капиталу друштава за осигурање са сједиштем у Републици Српској је износио 41%. На друштва за осигурање са већинским страним капиталом односи се 56% укупне активе и 43% бруто фактурисане премије.

Људски ресурси

Искуства земаља из окружења и осталих земаља чланица Европске уније приликом имплементације Солвентности II, због концептуалне разлике у односу на Солвентности I, показују да су неопходна улагања у развој људских ресурса. Овај сегмент ће бити предмет посебне анализе припремљености за испуњавања квалитативних захтјева Солвентности II, те се у сврху увода дају само актуелни подаци о броју запослених у друштвима за осигурање и начину функционисања актуарске функције.

На дан 31.12.2017. године, у друштвима за осигурање са сједиштем у Републици Српској је било запослено 1.446 радника, од тога 50% чине радници са средњом стручном спремом, 38% са високом стручном спремом и 12% остали запослени.

Актуарска функција у друштвима за осигурање функционише као интерна и екстерна. Екстерну функцију могу да обављају лица која су добила овлашћење од Агенције за обављање актуарских послова и уписана у регистар овлашћених актуара. На дан 31.12.2017. године, у Регистар овлашћених актуара код Агенције било је уписано 36 лица. Законом су прописана правила независности за екстерне, односно овлашћене актуаре друштава за осигурање. Овлашћени, односно екстерни актуари нису у континуитету присутни у друштву за осигурање, већ имају обавезу да дају мишљење на годишње финансијске извјештаје, на актуарске акте пословне политике и њихову примјену, те мишљења о обрачуну и улагању средстава за покриће техничких резерви, испуњавању захтјева адекватности капитала и сл.

Поред тога, друштва за осигурање имају обавезу да имају запослено најмање једно лице које ће континуирано обављати актуарске послове у друштву за осигурање. С обзиром на захтјеве Солвентности II за очекивати је да ће бити неопходан развој и јачање улоге интерне актуарске функције, упоредо са развојем осталих функција из система управљања.

4. ПРИПРЕМНЕ АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕЛАЗАК НА ПОСЛОВАЊЕ У СКЛАДУ СА ЗАХТЈЕВИМА СОЛВЕНТНОСТ II

Имајући у виду да ће, након доношења прописа који ће захтијевати обављање дјелатности осигурања у складу са Солвентности II, друштва за осигурање из Републике Српске имати обавезу да ускладе своје пословање са новим регулаторним захтјевима, који су концептуално различити у односу на актуелне, потребно је спровести активности етапног прилагођавања и имплементације Солвентности II.

У циљу минимизирања потенцијално негативних ефеката преласка на нови начин пословања, односно стварања претпоставки за оптимизацију процеса усклађивања пословања друштава за осигурање из Републике Српске са новим регулаторним захтјевима одређују се сљедећи приоритети дјеловања Агенције:

1. Анализа могућности искључења примјене Солвентности II на мала друштва за осигурање,
2. Гар анализа капацитета друштава за осигурање за имплементацију квалитативних захтјева Солвентности II и
3. Процјена квантитативних ефеката/утицаја имплементације Солвентности II на друштва за осигурање и сектор осигурања у цјелини.

4.1. Анализа могућности искључења примјене Солвентности II на мала друштва за осигурање

Солвентност II садржи услове које треба да испуне тзв. мала друштва за осигурање да би била искључена из примјене, а која могу да послују унутар једне државе и чија дозвола за рад се не третира као тзв. «европски пасош». Процјена утицаја одредби Солвентности II на мала друштва за осигурање, у смислу могућности њиховог искључења од примјене, требало би да представља први корак приликом идентификовања припремних активности за улазак у фазу усклађивања са новим регулаторним оквиром.

Потребно је извршити анализу утицаја на сектор осигурања Републике Српске одредби Солвентности II којима су утврђена искључења примјене на мала друштва за осигурање, односно идентификовати да ли на тржишту послују друштва за осигурање која ће бити изузета од пословања у складу са правилима Солвентности II. Пројекција испуњавања услова за искључења од примјене Солвентности II требала би да буде саставни дио ове анализе.

Процјена ефеката и могућности да друштва за осигурање из Републике Српске, са мањим тржишним учешћем, прилагоде своје пословање, прописаним условима искључења из Солвентности II је једна од претпоставки оптимизације припреме за прелазни период.

4.2. Gap анализа капацитета друштава за осигурање за имплементацију квалитативних захтјева Солвентности II

Имајући у виду да Солвентност II укључује и квалитативне и квантитативне захтјеве који се постављају пред друштва за осигурање, те да је испуњавање квалитативних захтјева претпоставка успјешног испуњавања квантитативних захтјева, прво је потребно извршити припрему друштава за осигурање за процес усклађивања са квалитативним захтјевима.

Идентификација спремности и капацитета друштава за осигурање из Републике Српске за испуњавање основних квалитативних захтјева из тзв. другог стуба Солвентности II је полазна претпоставка за почетак усклађивања са цјелокупним захтјевима Солвентности II. У ту сврху је потребно одредити ниво разумијевања концепта Солвентности II и промјена које исти доноси, те анализирати ниво развоја актуарске функције и актуелног начина провођења активности из дјелокруга осталих функција система управљања из Солвентности II. Анализа треба да има за резултат идентификацију почетног стања у друштвима за осигурање у смислу разумијевања Солвентности II и развијености функција да испуне нове захтјеве.

Одређивање приоритета припреме за улазак у процес прилагођавања и имплементације Солвентности II и оптимизацију овог процеса је основни циљ ове активности.

Ова анализа требала би да обухвати друштва за осигурање из Републике Српске која представљају репрезентативни узорак тржишта, са тенденцијом обухвата свих друштава за осигурање из Републике Српске, а како би се подигао ниво поузданости оцјене и подстакла ефикаснија припрема цјелокупног сектора за имплементацију и прелазак на Солвентност II.

4.3. Процјена квантитативних ефеката/утицаја имплементације Солвентности II на друштва за осигурање и сектор осигурања у цјелини

Процјена квантитативних ефеката/утицаја Солвентности II на друштва за осигурање из Републике Српске и сектор осигурања у цјелини требало би да омогући сагледавање финансијске позиције и капиталне адекватности друштава за осигурање након примјене квантитативних захтјева тзв. првог стуба Солвентности II.

Ову процјену би требало вршити етапно. У првој етапи је потребно извршити процјену утицаја квантитативних захтјева првог стуба Солвентности II на адекватност капитала и техничке резерве друштава и сектора осигурања у цјелини, док би у наредним етапама процјену требало проширивати на билансни приступ, вриједност имовине и обавеза, те финално на процјену утицаја свих квантитативних одредби Солвентности II.

Сврха провођења наведених процјена је подстицање друштава за осигурање и Агенције на постепену припрему за процес усклађивања и имплементације Солвентности II, као и за почетну оцјену капацитета друштава за осигурање из Републике Српске за имплементацију Солвентности II.

У зависности од расположивог временског периода који ће проистећи из планиране динамике доношења законског оквира у Републици Српској заснованог на Солвентности II и остављеног периода прилагођавања новим законским захтјевима, остаје отворена могућност за сегментирану или цјелокупну додатну процјену утицаја квантитативних захтјева првог стуба Солвентности II, која ће бити заснована на подацима који су релевантни на дан нове процјене. Ова додатна процјена треба да има сврху утврђивање напретка у односу на прве процјене.

Оцјена утицаја квантитативних захтјева првог стуба Солвентности II требала би да се заснива на друштвима за осигурање са сједиштем у Републици Српској, која представљају репрезентативни узорак тржишта са тенденцијом да процјена обухвати сва друштва за осигурање, а како би се подигао ниво поузданости оцјене и подстакла ефикаснија припрема цјелокупног сектора за имплементацију и прелазак на Солвентност II.

5. ПРЕТПОСТАВКЕ СПРОВОЂЕЊА ПРИПРЕМНИХ АКТИВНОСТИ ЗА ПРЕЛАЗАК НА ПОСЛОВАЊЕ У СКЛАДУ СА ЗАХТЈЕВИМА СОЛВЕНТНОСТ II

Са циљем што ефикаснијег спровођења активности дефинисаних овим стратешким оквиром, али уопште и имплементације Солвентности II, потребно би било:

- усаглашено дјеловање са Министарством финансија Републике Српске у погледу међусобног усклађивања терминског плана спровођења активности преласка и усклађивања са Солвентности II;
- остварити оперативну сарадњу са друштвима за осигурање из Републике Српске, при чему би посебан сегмент сарадње требао бити формирање и дјеловање Радне групе представника Агенције, Удружења друштава за осигурање Републике Српске и Удружења актуара Републике Српске за процјену квантитативних ефеката/утицаја имплементације Солвентности II на друштва за осигурање и сектор осигурања у цјелини;
- планирати додатна улагања Агенције за припрему и спровођење Солвентности II у Републици Српској (средства за едукације и организовање семинара, те за развој постојећег или прелазак на нови информациона систем и сл);
- остварити усаглашено дјеловање са Агенцијом за надзор осигурања Федерације Босне и Херцеговине у реализацији;
- јачати координацију са другим надзорним и регулаторним тијелима у Републици Српској, БиХ и иностранству и
- континуирано праћење регулаторних промјена у сектору осигурања у Европској унији и сходно томе ревидирање и измјене овог стратешког оквира.

Добијање и реализација међународних пројеката техничке и/или финансијске помоћи би дало додатни развојни импулс и учинило овај процес ефикаснијим и ефективнијим, те би у том смислу била потребна подршка Агенције за осигурање у БиХ и других релевантних институција при аплицирању за овакве пројекте.

Спровођење активности из овог стратешког оквира биће прецизирано у оквиру програма рада Агенције за наредне године, док ће одређени сегменти реализације бити обухваћени реализацијом препорука FSAP мисије конзистентних са Солвентности II.

Реализација активности дефинисаних овим стратешким оквиром почиње од дана доношења и траје до усвајања новог законског оквира, односно до почетка дефинисаног периода усклађивања са новим законодавним оквиром заснованим на Солвентности II .

Имајући у виду значај и комплексност Солвентности II, потребу за ангажовање значајних стручних и финансијских ресурса, те могућност добијања нових препорука везаних за процес приступања Босне и Херцеговине Европској унији реално је предвидјети и потребу измјена и допуна овог стратешког оквира.

Стратешки оквир припреме друштава за осигурање у Републици Српској за прелазак на регулаторни оквир заснован на Солвентности II биће објављен на интернет страници Агенције, како би био доступан свим заинтересованим лицима.